

KARİZMATİK BİR OTORİTE OLARAK RAHİPLERİN DİNSEL GELENEKLERDEKİ YERİ

Öğr. Gör. Fatih EROĞLAN¹

ÖZET

Kadim zamanlardan günümüze kadar rahiplerden oluşan din adamları sınıfı pek çok dinsel geleneğe hem karizmatik hem de kutsal şahsiyetler olarak görülmüştür. Onlar, tanrının gözetimindeki birer temsilci ve tanrının önemli hizmetkârları olarak algılanmışlardır. Bu anlamda kendilerine yüklenen misyon ile kutsal hiyerarşinin önemli bir tarafını temsil etmişlerdir. Önemli bir din adamı sınıfı olarak rahipler, toplum nezdindeki itibarlarını ve kutsal derecelerini, değişik merhalelerden geçerek ve sıra dışı çabalar harcayarak elde etmişlerdir. Bu deneyimler sayesinde tanrının lütfuna eriştikleri düşünülmüştür. Kutsal hiyerarşideki pek çok dini şahsiyetten sonra gelmelerine rağmen, toplum üzerinde bıraktıkları etki ile oldukça önemli bir işlev elde etmiştir. Bu yönleri göz önüne alındığında pek çok dinde tanrı ile insanlar arasındaki bağı tesis eden ve ikisi arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir misyonu da üstlenmişlerdir. Halk nezdindeki bu konumları, kurumsal anlamda da siyasi ve sosyal bir nüfuz elde etmelerini sağlamıştır. Rahipler tarih boyunca elde ettikleri bu konumlarıyla gerek din üzerinde gerekse toplum üzerinde gözle görülür farklar yaratmıştır. Onlar yüklendikleri misyon ile geleneğin muhafızı olmuştur. Tanrısal düzenin yeryüzündeki izdüşümü olarak algılandığı toplumlarda onlar bu kutsal düzenin bekçileri olarak görülmüşlerdir.

Bu çalışmada karizmatik bir otorite olarak rahiplerin dinsel geleneklerdeki yerine değinilmiş ve Dinler Tarihinin mukayeseli tarih yöntemi ekseninde irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karizma, Rahipler, Din Adamı, Kutsal Şahsiyet, Misyon

ABSTRACT

From the archaic times on, the clergymen consisting of priests have both been regarded as charismatic and sacred figures in many religious. They each have been considered as representatives under guidance of the God and his important servants. In this sense, they have represented an important aspect of the sacred hierarchy with the mission imposed on them. The priests, as an important class of clergy, have acquired their reputation and sacred grades in society by passing through various stages and by making extraordinary efforts. Thanks to these experiences, they are thought to have gained the grace of the God. Although they rank behind many religious figures within the sacred hierarchy, they turn out to have attained an important function with their impact on society. Considering these aspects, they have also undertaken a mission through which they establish the connection between the God and the people in many societies, and regulates the relationship between them. Their position in the eye of the people have provided them a political and social influence in the institutional sense. The priests have made obvious differences on religion, and on society, with these positions they have acquired throughout history. They have been the guardians of your tradition with the mission they undertake. In societies where the divine order has been perceived as a projection on earth, they have been regarded as guardians of this holy order.

In this study, as a charismatic authority, the place of priests in religious traditions is mentioned and examined in terms of comparative history method of History of Religions.

Key words: Charisma, Priests, Religious Man, Sacred Person, Mission

¹ Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Bölümü, beser1979@hotmail.com.

GİRİŞ

Tarih boyunca toplumların içinden çıkarak onlara rehberlik eden önderler var olmuştur. Peygamberler, rahipler, kâhinler, kabile reisleri ve imparatorların içinde bulunduğu pek çok insan bunlar arasında yer almış ve kutsalın kendisinde tezahür ettiği karizmatik şahsiyetler olarak algılanmışlardır. Çünkü bu kişiler var olan düzeni veya statükoyu değiştirerek yeni bir düzen tesis eden, aynı zamanda mevcut yönetimler açısından yıkıcı olarak sayılan hareketleri başlatan kişiler olarak kabul edilmiştir. Bu şahsiyetler, geçmişte var olan bir otorite veya sistemden ciddi kopuşlara ve ayrılıklara neden olmuşlardır. Çünkü insanlar bu kutsal şahsiyetlerde pek çok insanın normal şartlarda ulaşamayacağı ilahi kökenli ya da örnek olabilecek vasıflar olduğuna inanmışlardır. Bu nedenle bazı toplumlarda bu şahsiyetler, kötülüğün karşısında durabilecek tek güç veya kutsal bir savaşçı olarak görülmüştür (Crosby, 2013:285; Bornstein, 2010:4). Onlar, insanları etkileyerek onlar üzerinde önemli ölçüde güce ve etkiye sahip olmuşlardır. Sahip olunan bu seçkin konum ve özellikler, tanrının kendilerine vermiş olduğu hediyeler olarak kabul edilmiştir. Söz gelimi İncil’de “Tanrı’nın bize bağışladığı lütfu göre, ayrı ayrı ruhsal armağanlarımız (χαρίσματα-Karizmata) vardır. Birinin armağanı peygamberlikse, imanı oranında peygamberlik etsin. Hizmetse, hizmet etsin. Öğretmekse, öğretsin. Öğüt veren, öğütte bulunsun. Bağışta bulunan, bunu cömertçe yapsın. Yöneten, gayretle yönetsin. Merhamet eden, bunu güler yüzle yapsın.” (Romalılar, 12:6-7) ifadeleri ile Tanrı’nın işaret ettiği bu konumun ve üstün özelliklerin onun tarafından verilen bir hediye olduğu belirtilmiştir.

Önemli bir dini otorite olarak rahiplik ve onun bağlı bulunduğu teşkilat, Dinsel gelenekler içinde önemli bir sınıf teşkil etmekte ve üzerinde durulması gereken önemli konular arasında yer almaktadır.

1. KARİZMA KAVRAMI

Karizma; tanrının ihsanı, lütfu anlamına gelen dini bir terimdir. Etimolojik olarak bahşedilmiş "Gift-Hediye" anlamındaki Yunanca “χάρισμα-charisma, χαρίσματα-charismata” kelimesinden gelmiştir (Fedwick, 1979: 79-81; Romalılar, 5: 15-17, 6: 23; Johnston, 2000:278-279). Karizmatik (χαρισματικός-charismatikós) kelimesi, insan toplulukları üzerinde alışılmışın dışında etkiye sahip olan ve insanlar arasında itibarlı olarak kabul edilen şahsiyetler için kullanılmıştır. Bunların yanında karizmatik otoriteye sahip kişiler, kutsal bir hikâyenin eşlik ettiği kahramanlığa, ayrıca psşik karakterli veya doğüstü güçlerle donatılmış örnek bir karaktere dayanan tanrısal kökenli bir varlık olarak da kabul edilmiştir. Kendisinde doğüstü yeteneklerin ve etkilerin mevcut olduğuna inanılan bu kişiler, insanların zihninde kutsalın temsilcisi olmuşlardır. Bu yönleriyle diğer insanlardan ayrılan, aynı zamanda toplumu bunalımdan ve olumsuz gidişattan kurtarabileceğine inanılan kişiler olarak algılanmışlardır. (Igwe, 2013: 16-20; Subaşı, 2003:33; Rieff, 2007:55-57; Kızılcılık, 1994:260).

2. RAHİP KAVRAMI

Rahiplik; birçok dinde özellikle Budizm’de, Hıristiyanlıkta ve pek çok dinsel gelenekteki ibadet ve ayinleri yöneten din adamları sınıfına verilen isimdir. İngilizcede Clergyman, Monk, Priest gibi kavramlara karşılık gelen rahip kelimesi; Arapçada çoğulu ruhban olan korkma-çekinme, dini kaygılardan ötürü acı hissetme anlamlarına gelen kelimedenden gelmektedir. Bazı geleneklerde örneğin Hinduizm, Hıristiyanlık, Budizm ve Maniheizm gibi dinlerde rahipler, manastırlara çekilip uzlet hayatı yaşayan din adamları sınıfını oluşturmuşlardır. Dinsel geleneklerde rahip, konumu ve üslendiği görevlerle pek çok dinsel gelenekte karşılığı olan bir sınıf olmuştur (Dia, 2008:204-205; 2012:255-256). Haham, kâhin, Şaman, şef, keşiş gibi dini şahsiyetler farklı veya benzer yönleriyle rahip olarak adlandırılan din adamlarının diğer dinlerdeki karşılığı olarak gösterilebilir.

3. DİNSEL GELENEKLERDE RAHİPLERİN ÖZELLİKLERİ

Karizmatik dini şahsiyetler, kutsal olduğu düşünülen konumlarıyla var olan düzeni değiştirmeyi veya kurulmak istenen yönetime dair önemli bir gücü kendilerinde barındırmaktadır. Bu güç metafiziksel bir güce ve desteğe dayanmaktadır. Bu bağlamda karizmanın geçerliliğini belirleyip devamlılığını sağlayan şey, kutsal otoriteyi tanıyan ve ona tabi olanların bu konumdaki kişiyi tanımaları, aynı zamanda onu içselleştirmelerine bağlıdır. Çünkü din adamlarını özel ve seçkin kılan önemli bir husus, onların sahip oldukları konumlarından kaynaklanmaktadır. Bu durum onları hiyerarşik yapının üyesi haline getirmiştir. Onların otoritesinin kaynağı, metafiziksel bir kökene dayandığından görünen dünyanın dışında, tanrısal bir kaynaktan gelmektedir. Ayrıca rahip veya rahipler, ilahi kökenli konumlarından ötürü tanrısal olanın kendilerinde ifşa olduğu bir kişiliği de ortaya çıkarmıştır. (Dabaşı, 1995:65-66; Günay, 1998:336-337) Bu anlamda pek çok toplumda rahipler tarafından oluşan din adamları, kutsal olarak kabul edilen insanlar arasında yer almıştır.

Din adamı olarak rahiplerin otoritesi buldukları konumlarından dolayı emretme, yaptırma gibi yetkeleri yanında siyasi güce sahip olmalarını içeren bir anlamı içermektedir. Tanrı'nın temsilcisi konumundaki rahipler, yüklenmiş oldukları misyon ile kutsal hiyerarşinin önemli bir tarafını temsil etmişlerdir. Onlar maddi ile manevi dünyanın kesiştiği yerde bulunmaktadırlar. Wach'a göre rahip ya da rahipler sınıfı aracı konuma sahiptirler. Fakat devrimsel ve kurucu özelliklere sahip peygamberlerden de farklılık göstermektedirler. Onlar peygamberlere kıyasla orijinallik ve kendiliğinden özellikler konusunda daha aşağıda yer alırlar. Bu açıdan rahip, Tanrı ile insanlar arasındaki ilişkiyi ve bağı tesis etmeye çalışan kişidir (Wach, 1995:434; Mathisen, 1993:99).

Görevleri söz konusu olduğunda en temel sorumlulukları olan ayinlerin yapılışı ve usulleri, rahiplerin düzenli bir biçimde riayet etmeleri gereken önemli bir husustur. Rahipler, yüce ve tanrısal olana duyulan özlem ile kutsalın en yoğun biçimde tezahür ettiği ibadetleri ve ayinleri yöneten kişilerdir. Bu yönüyle rahipler sınıfı Hıristiyanlık, Budizm ve daha pek çok dinsel geleneğe ayin ve ibadetleri yöneten, diğer bir deyişle kutsalı icra edip öte taraftan halkı dini konularda yönlendiren özelliklerle ortaya çıkmıştır (Gündüz, 1998:317).

Dini bir otorite olarak rahipler, pek çok dini geleneğin mensupları için apayrı bir anlam ve öneme sahip olmuştur. Bunun olmasını sağlayan en temel özellik inananların gözünde zihinlerde bıraktıkları etki ile inananlar nezdinde sahip oldukları konumdur. Çünkü rahiplik müessesinin bulunduğu dinlerde veya dinsel geleneklerde onlar kutsalı dağıtan kişi olarak algılanmıştır. Onlar inananları kutsayan, tanrısal olana yakınlaştıran, peygamberlerin mesajlarını açıklayan ve kendi payına düşeni halka dağıtan bir konumda kendilerini göstermiştir. Bunun yanı sıra rahibin sorumluluğu altında bulunan insanlarla birebir özel bir ilişki bulunması diğer bir husustur. Bunun için, Rahip, Tanrı'nın lütfunu elde etme ve onu dağıtmanın yanı sıra, şeytani olanı ve kötülükleri defetme (Exorcism) yeteneğine sahip olduğuna inanılmıştır. Onun uygulamaları ve teknikleri hatasız ve ustaca kabul edilmiştir. Çünkü o tanrının verdiği yetkiyle bu konuma sahip olmuştur (Sullivan, 2001:10-12; Wach, 1995:434, 436).

Rahipler içinde buldukları toplumlarda, gerçekleşen pek çok toplumsal olayda önemli bir değer olarak kabul edilmiştir. Örneğin bir rahip eşliğinde yapılan dini ayinlerin bu anlamda önemli bir işleve ve anlama sahiptir. Rahiplerin bu önemli işlevini açığa çıkaran olayların bazıları birinin ölümü ve onun gömülmesi esnasında gerçekleşmektedir. Toplumun bir üyesi olan insanın ölümü ve ardından defnedilmesi topluluğu bir araya getiren bir potansiyeli kendinde barındırmaktadır. Bazı dinsel geleneklerde ölüyü defnetmek için yapılan ayinler, inananları bir araya getirmekte, aynı zamanda toplumun birlikteliğini sağlayarak onları bütünleştirme işlevine yerine getirmektedir. Bu anlamda rahip yönettiği ayinlerde toplumsal

alandaki birleştirici ve bütünleştirici bir konuma yerleşmiştir (Kehrer, Weber & Geertz, 1998:65-67, 92; Malinowski, 2000:44-46).

Rahiplerin önemli bir misyonu ve özelliği de tanrıya ve tanrısal olana adanmış olan hayatlarıdır. Tanrı'nın hizmetçileri olarak pek çok sorumluluk ve görev yüklenmiştir. Dinin uygulamalara ilişkin ibadetlerini, tören ve ayinlerin bir sistem dâhilinde yerine getirmişlerdir. Rahipler bu anlamda geleneğin bekçisi olmalarının yanında ibadet ve dua tekniklerini muhafaza ederek zamanın yıpratıcılığına karşı koruyucu bir faktördürler. Onlar kutsal geleneğin aktarılmasını ve muhafaza edilmesinde önemli bir role sahiptirler. Bu rolün içinde kutsal olarak kabul edilen geleneğin önemli bir parçası olan ibadet ve ayinlerin uygulanması, ibadet yerlerinin düzenlenmesi ve bu uygulamaların devamının sağlanması yer almaktadır. Bu misyonun kesintisiz bir biçimde yapılmasını sağlayan rahip, belirli aralıklarla ibadet mekânını hazırlamakta ve önemli sayılan dini sembollerini kullanarak kutsal uygulamaları yerine getirmektedir (Mensching, 1994:239-240).

Yine rahip kutsal olarak görülen bu ibadetleri yerine getirirken kendilerine özgü kıyafetleri, ayinlere ilişkin kutsal nesnelere kullanmaktadır. Böylece rahip dine özgü uygulamaları diğer bir deyişle kutsalı, sanatsal bir biçimde yerine getirmektedir. Bu anlamda rahip dini tecrübenin pratik anlatımı olan ibadet ve ayinlerde resim, müzik, edebiyat ve kutsal nesnelere kullanmakla o dine özgü kutsal bir sanat icra etmiş olmaktadır. Bu yönleri ile Rahip, bu sürecin devamlılığını sağlayan ve sonraki nesillere aktarılmasını sağlayan önemli bir role sahiptir. Örneğin Hıristiyanlıkta önemli bir bayram olan Paskalya sürecinin başlangıcından bitişine kadar yapılan hazırlıklarda ve yerine getirilen ibadetlerde rahipler pek çok görevler üstlenmektedirler. Bu dönemde giyindikleri kıyafetler, okudukları ilahiler ile kutsalın sanatsal bir biçimde icra etmektedirler (Küçük, 2016:258-260; Alp, 2013:42-43, 45-46).

Papalık hiyerarşisinin kutsal olarak algılandığı Hıristiyanlıkta hiyerarşinin önemli bir sınıfı olan rahiplik müessesesi oldukça önemlidir. Bunun nedeni Hıristiyanlıkta İsa'nın ilahi kökenli bir şahsiyet olarak algılanmasıyla ilişkilidir. Çünkü Hıristiyanlık teolojisinde kurutuluş, İsa'nın varlığıyla ve bedeniyle özdeşleşmiştir. Kurtuluşa ermenin yegâne yolu ona katılmakla mümkündür. Çünkü tanrı yeryüzüne bir kereliğine büyük bir fedakârlık ve özveri içinde inmiş, insanlık için kendini büyük bir sevgi örneği içerisinde feda etmiştir. O insan ile tanrı arasındaki bir aracı (Mediator) unsurdur. Bu aracılık İsa'nın göğe çekilmesinin ardından tanrının inayetinin bir tezahürü olan kilise hiyerarşisi aracılığıyla gerçekleşmektedir. Kilise hiyerarşinin tabanında tanrının inayetinin gerçekleşmesi ve kutsalın halka aktarmasından sorumlu rahipler sınıfı yer almaktadır. Karizma kutsal tarafından kiliseye ve onun temsil eden hiyerarşisine hediye olarak verilmiştir. Tanrının yeryüzündeki inyeti bu din adamları sınıfı aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Matta 5: 45; Çoban, 2009:236-237; Bayley, 1862:23-24; Holmes, Rae, Hall, 2010:492; Mathisen, 1993:99; Şarkavi, 2012:39). Bu yüzden rahipler ve onların kutsal mabetleri kiliseler tanrının yeryüzündeki bir temsilcisidir. Bu yüzden rahipler tanrının işlerini yürütücü olarak önemli bir misyonu üstlenmiştir. Kiliseler bu kutsal misyonun ev sahipliğini yerine getirirken bu kutsal görevin taşıyıcısı olan rahip tanrının yerine bağışlama ve onun yerine affetme yetkisine sahiptir.

4. RAHİPLERİN DİĞER DİNİ ŞAHSİYETLERDEN FARKI

Rahiplerin, ayin ve ibadetler aracılığıyla kutsal olan bir dünya ile etkileşimde bulunarak dinler merkezi bir rol üstlendiği söylenebilir. Bu yüzden tanrısal olana ulaşma ve yüce güçlerle iletişim kurabilme imkânı, rahibin kişiliğinde kutsal konumu ile kesişmiştir. Bu anlamda onlar, kutsala ilişkin tecrübelerini insanlara aktaran, insanları tanrısal olana yaklaştıran, birer aracı varlık olarak görülmüşlerdir (Mathisen, 1993:99; Mensching, 1994:239). Rahipler seçkin ve özel bir konuma sahip olmalarına rağmen sahip oldukları konum ve içinde buldukları durum kolay bir yol ve tehlikesiz bir girişim değildir. Bir rahip

için dinde önemli sayılan kutsal güçlere ulaşmaya çalışma ibadetleri rutin uygulamalar arasında yer almaktadır. Fakat bu durum tanrısal olana ulaşmayı isteyen ve insanları tanrıya yaklaştırmak isteyen rahipler için zorlu bir süreci de beraberinde getirmiştir. Çünkü kutsala ulaşma tehlikeli bir süreci içinde barındırmaktadır. Bu ıstırap verici, meşakkatli ve tehlikeli süreci atlatarak kutsala erişmek, rahip için hem bedeni terbiye etme hem de ruhsal bir yükselme gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Bedensel-ruhsal olgunlaşmayı içine alan bu süreç, ayrıca tanrısal ve gizemli bir kuvvetin varlığını ve desteğini gerekli kılmıştır. Bu açıdan bu kutsal şahsiyetlerin kutsal konumlarının devam etmesinde önemli bir unsur olan ilahi desteğin devam etmesi ve etrafında toplanan inananların beklentilerini karşılamaları gerekmektedir. Bunun için rahip sınıfına mensup olanların katı bir disiplinin uygulandığı ibadet ve uzlet hayatı, onların yaşamlarının bir parçası olmaktadır. Bunun aksi durumunda kutsal şahsiyetlere yönelik beslenen düşünceler zamanla bozulmaya uğrayabilmekte ve inşalar üzerindeki etkilerini kaybetmektedirler (Dia, 2008:204-205; Aumann, 1985:41-42; Kuşçu, 2011:179; Kızılcılık, 1994:262-263). Örneğin Diane'dan Nemi Gölü'nün kenarında bulunan Aricia'ya kadar, rahip olmak isteyen kişi, kazanması gereken garip bir savaş için mücadele etmelidir. Rahip adayı, daha önce bu fonksiyonu elinde tutanları yenmesi gerekmektedir. Benzer şekilde diğer bir dinsel gelenekte bulunan Dea Syria rahibi eğer gücünü elde etmek istiyorsa, bunu tanrının bir sütunundan çekip alarak yapmalıdır (Mensching, 1994:238).

Kutsal olarak görülen şahsiyetlerinin toplum üzerinde önemli ve belirleyici etkileri bulunduğundan hareketle Mensching; toplumsal hayatta rehberlik sorumluluğunu yüklenen insanları iki ana başlık altında sınıflandırmıştır. Şefler ve örnek insanlar olarak sınıflandırdığı bu kategoride şefler olarak tanımladığı şahsiyetlerin iradeye ve zekâya hitap ettiğini, bazı faaliyetleri yönetip bilgiyi zenginleştirdiklerini belirtmiştir. Mensching şef olarak tanımladıkları ile örnek insan olarak sınıflandırdığı kişileri birbirinden ayırmıştır. Söz gelimi örnek şahsiyetler olarak gösterdiği insanların şefler gibi herhangi bir mekânda bulunma zorunluluğu bulunmamaktadır. Örnek olarak görülen şahsiyetler, daha çok zihne hitap etmiştir (Mensching, 1994:236-237). Çünkü dini figürler temel olarak insanın zihniyetini etkilemiş ve şekillendirmiştir. Bu bağlamda rahipler ve peygamberler iki önemli şef figürü olarak ortaya çıkmıştır. Buna karşın rahipleri toplumda yürüttükleri işlerle bir şef olarak tanımlarken, peygamberlerin her iki insan tipine uygun düştüğünü belirtmektedir (Mensching, 1994:237).

Peygamberler, seçilmiş olan insanlardır ve onlar bu güçlerini kutsal bir üstün güçten almaktadır. Onlar kişiliklerini yaşam biçimlerindeki ahlaki davranışlarıyla, insan ilişkilerindeki tutumlarla ve erdemlerle göstermişlerdir. Onlar yaşam biçimlerinin Tanrı adına konuşma yetkisiyle pekiştirmiş ve insanın dünyasına müdahale eden bir varoluş sergilemişlerdir. Örneğin Eski Ahit'te Yeremya'nın peygamberliğine ilişkin şu satırlar geçmektedir: "Ve Rabbin şu sözü bana geldi. Ana karnında sana şekil vermeden önce seni tanıdım ve sen doğmadan önce seni takdis ettim, milletlere seni peygamber yaptım. Ve ben dedim: Ah, ya Rab Yehova! İşte, ben söz söylemeyi bilmiyorum; çünkü çocuğum. Ve Rab bana dedi: Ben çocuğum, deme. Çünkü kime seni gönderirsem gideceksin ve sana emrettiğim her şeyi söyleyeceksin. Onların yüzünden korkma, çünkü seni kurtarmak için ben seninle beraberim, Rab diyor. Ve rab elini uzattı, ağzıma dokundu. Ve rab bana dedi: işte sözlerimi senin ağzına koydum." (Yeremya 1:4-10) Bu ifadelerle bakıldığında Eski Ahit'teki peygamber figürü bizzat tanrının ağzı olarak gösterilmektedir. Onlar ve rahipler arasındaki diğer bir fark ise rahiplerin maddi ve manevi aşamaları çabalayarak konumlarına ulaşırken peygamberler ise seçilerek görevlendirilmişlerdir (Subaşı, 2003:38; Şarkavi, 2012:188).

Peygamberler, Tanrı ile insan arasındaki ilişkinin düzeyini belirleyen bir unsur olarak dengeleyici konuma ve önemli birleştirici bir yöne sahiptir. Tanrıdan gelen kutsal mesajı profan dünyaya uygun hale getirip ve onu şerh etmenin yanı sıra; inanan grubun maneviyatını ve gücünü kendinde toplayarak Tanrı'ya ulaştırma görevini yerine getirmektedir. Bununla

birlikte Tanrı ile insan arasında gerçekleşen etkileşimde tanrısal olana ait kutsal dilini kullanan bir iletişim uzmanı olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlara düşen payı kendilerine, diğer yandan Tanrı'nın payına düşeni de Tanrı'ya verir (Subaşı, 2003:38). Bu ifadelerden hareketle peygamberlerin din adamlarından farklı özellikleri göze çarpmaktadır. Rahipler, kutsal bir mirası devralan bir vekil olarak, statik ve değişime karşı bir konumda yer alırken; peygamberler, insanoğlunun var olan dünyasına müdahale eden ve onların yeni ve farklı bir dünyada var olmalarının yolunu gösteren kişiler olarak nitelendirilebilir. Bu anlamda bir dinin bağlısı için peygamber imajı, kişiye yeni bir dünya yaratan ve bu dünyadaki yeni yerini gösteren konumdur. Bu durum inanan insanın önceki hayatı ile yeni tesis etmeye çalıştığı hayatı arasında radikal bir farkın oluşmasını sağlayan iki etkin pencereyi gündeme getirmektedir. Çünkü dinin bağlısı konumundaki kişi, girmiş olduğu bu yeni süreç ile keşfettiği yeni bilgiler ve öğretilerle dünyaya kutsalın penceresinden bakmayı öğrenmiştir. Bu durum paradoksal bir biçimde kendi dünyası dışında kalan yerleri kutsal olmayan bir yer olarak tanımlamasına ve görmesine yol açmaktadır. Neticede bu bakış açısı kişide muhalif bir duruşa neden olmakta ve onu toptan bir değişime sürüklemektedir. Bu yüzden devrimci özellikleri ön plana çıkan şahsiyetler, din kurucuları olarak tanımlanmıştır. Rahipler ise tarihin bazı dönemlerinde olağanüstü siyasi-sosyal güçlere sahip olsalar da daha çok devraldıkları mirası korumak, devam ettirmek gibi süreçleri içine alan bir yerde durmuşlardır (Cox, 2004:148-153). Onlar kutsal düzenin ve mabetlerin koruyucusu diğer bir deyişle geleneğin bekçisi olarak varlık göstermişlerdir.

5. AYRICALIKLI VE DİSİPLİNLİ BİR SINIF OLARAK RAHIPLİK

Dini otorite olarak rahiplik müessesinin önemli özelliklerinden biri de rahiplik sınıfına dâhil olmadan önce bir eğitim hazırlığı ve disiplin aşamasının gerekli kılmasıdır. Bu durumda rahip adeta manevi dünyaya açılan kapının eşiğindeki kişidir. Çünkü bu aşamadan sonra kutsallarla dolu yeni bir dünya açılacaktır. Rahibin geçirmiş olduğu bu hazırlık devresi oldukça dikkat çekicidir. Pek çok dinde rahibin sahip olduğu konumun kaynağı kalıtımsal olmakla beraber, (Aumann, 1985:40-41; Eliade, The Encyclopedia of Religion, "Jewish Priesthood" 1987; Goodrich, 1989:5-15; Mensching, 1994:239) bu önemli konumu elde etmek için aşması gereken pek çok zorlayıcı süreçle karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin Yahudilikte din adamı sınıfına mensup olanlar, ibadetlerde kendilerine özgü kıyafetleri giyinmelidir. Onlar, fiziki hiçbir kusuru olamayan ve Harun'un soyundan gelen kişilerden oluşmalıdır. Yine Yahudilikte Kohen olarak adlandırılan din adamı, Tanrı'nın hizmetçisi olup onun işleri hakkında bilgi veren bir konuma sahiptir. O, imtiyazlı ve seçkin bir konumda Hıristiyanlardaki rahipler gibi günahları affetme yetkisine de sahiptir. Benzer şekilde Hıristiyanlıkta rahip kendine özgü kıyafetler giyinen ve ayinleri yöneten bir konumda bulunur. Rahip, züht ve riyazet uygulamaları ile bedenini ve iradesini zapt altına alan, ayrıca tefekkür ve dua ile ruhunu olgunlaştıran bunun için kendini yetiştirmesi gereken biridir. Zihnin terbiyesi ve bekârlık da bu hazırlığın tamamlanmasında önemli şartlar arasında yer almaktadır. (Dia, 2002:204-205, cilt 35, 322-324, cilt 25; Şarkavi, 2012:180, 184; Subaşı, 2003:39; I. Korintoslulara, 7:25-35). Örneğin Hıristiyanlıkta ruhban sınıfı İsa'nın evlenmediğinden yola çıkılarak bekârlık övülmüş ve tanrının egemenliği için tavsiye edilmiştir (Luka 20:34-35). Her alandaki bilgisi ve çok yönlü vasıfların yanında en önemli şey, dikkat gerektiren kutsalı yani ibadeti yönetmede elde ettiği ustalığıdır. Rahipler elde ettikleri bu konumlarını tarih boyunca değişik ibadet ve törenlerde sergilemişlerdir. Nitekim pek çok dinsel gelenekte rahipsiz bir kurban töreni mevcut olmamıştır. Örneğin; Mazdeizm'i benimsemiş toplumlarda rahip bulunmadan veya çağırılmadan yapılan bir kurban ayini, büyük bir günah olarak kabul edilmiştir. Öyle ki bu hareket dikkatsizce yapılmış bir davranış olarak sayılmıştır. Bu davranış yüzünden cinayet işlemiş ve ölüm cezasına çarptırılmayı hak etmiş

biri olarak algılanmıştır. Yine Babil dininde Tanrı ile halk arasında anlaşmayı yapan kişi sadece rahiplerdir (Şarkavi, 2012:181; Mensching, 1994:239).

Bazı topluluklarda din adamlarının oluşturduğu sınıflar hem halk nezdinde hem de yönetimde olağanüstü ayrıcalıklar elde etmiştir. Antik Roma İmparatorluğu'nda ve eski Mısır geleneğinde görevli rahipler ülkeyi yöneten sınıflarla yakın ilişki sergileyerek pek çok organizasyonun icrasında yer almış yönetim hiyerarşisine yakın bir pozisyonlar elde etmiştir. Hindistan'da Hinduizm'e bağlı Brahmanlar, kurban ibadetlerinin yanında, inananlar için kutsal metinlerden kutsal hukuku çıkarma ve cemaat hayatını ebedi dünya ile birleştirme görevi vardır (Mensching, 1994:241). Bunun gibi pek çok dinsel gelenekte rahiplerden oluşan sınıf, seçkin ve ayrıcalıklı bir dini yapı olarak önemli bir statü elde etmiştir. Çünkü yönetsel otoriteye yakınlığıyla bilinen bu rahipler sınıfı, pek çok gelenekte mevcut otoriteyi ve yönetimi onaylayıp meşrulaştıran bir görevi de yerine getirmiştir. Bazı yönetimler rahipler vasıtasıyla kutsallaştırılarak meşru yapılar olarak görülmüştür. Bu yüzden kutsal olarak görülen bu yönetimler korunmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda rahipler mevcut yönetimle olan yakınlıklarından dolayı yönetimler onlara gerekli teveccühleri göstermişlerdir. Nitekim Roma İmparatorluğunda İmparator Konstantin, Hıristiyanlığı desteklemiş ve bu desteğinden dolayı dönemin rahipleri tarafından desteklenerek yaptığı uygulamalar meşru ve makbul görülmüştür. Hatta imparator Tanrı tarafından gönderilen kutsal bir şahsiyet olarak kabul edilmiştir (Eusebius, 9. 9).

Çok eski bir medeniyet olan ve günümüzde de bazı dinsel gelenekler üzerinde etkisi olan Mayalarda yönetici sınıf; asiller ve rahipler tarafından oluşmaktadır. Burada rahipler otorite, kültür ve ruhsal aktiviteleri düzenleyen konuma sahiptiler. Rahipler ve asillerin oluşturduğu yönetici sınıf, tutumları ve davranışlarıyla kendilerini "Ötekiler" den ayırt eden yaşam tarzları ile farklılık göstermişlerdir. Asiller ve rahipler sınıfı genellikle yüksek tepelerde kurulan süslü saray ve tapınaklarda hayatlarını idame ettirmişlerdir. Asil kavramı kendileri için çok büyük önemi olan bir anlama işaret etmiştir. Öyle ki kendilerine "gerçek şey" anlamına gelen "Halac Uincil" olarak çağırılmışlardır. Bu topluluklarda ibadetler ve ayinler, bu üstün nitelikli olarak algılanan elit tabaka tarafından yerine getirilmiştir. Maya medeniyetinde halkın büyük bir kesimi tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Tarımla uğraşan halk elde ettiği ürünlerin üçte birini soylu olarak kabul ettikleri bu kesimlere bir diğer bir üçte birlik oranı rahiplere sınıfına vermiştir. Bu seçkin sınıf kendilerine hulul ettiğine inandıkları kutsalla gerçekliklerini pekiştirip bir imtiyaz elde etmekte, diğer varlıkları profana (kutsal olmayan) ait ve kutsaldan uzak unsurlar olarak görmüşlerdir. (Bonewitz, 2000:15-17).

6. BİR KURUM OLARAK RAHİPLİK TEŞKİLATI

Çoğu dinin başlangıcında; örneğin erken Hıristiyanlık tarihinde kurumsal anlamda rahiplik söz konusu değildir. Yine İslam düşüncesinde herkes tarafından üzerinde hem fikir olunmuş rahipliğe benzer herhangi bir yapı yoktur. Aynı şekilde Budizm'de başlangıçta rahiplik kurumu mevcut olmamış hatta Hinduizm'deki rahiplik uygulamalarına karşı çıkmıştır. Rahiplik teşkilatının Hıristiyanlığın ve Budizm'in temel bir kurumu haline gelmesi, sonradan meydana gelen bir durumdur. Bu dini yapılar, dinin kurumsallaşmasıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Kurumsallaşma süreci ile birlikte güçlenen bu yapılar ve sınıflar, dinsel geleneğin devamlılığını sağlayan koruyucu bir unsur haline gelmiştir (Gündüz, 1998: 317; Mensching, 1994:240). İnsanların gereksinimlerine cevap verecek sağlam bir dini gelenek ihtiyacı, bu sürecin oluşmasına yol açarak kurumsallaşmayı ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte toplumun gelişip yeni nesillerin var olması ve dine katılımın artması yeni süreçlerin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Yeni toplulukların ve nesillerin dinin metinleri ile doğrudan temas imkânı bulamaması bu sınıfların oluşmasına dayanak olmuştur. Dolayısıyla ilerleyen zaman zarfında bu ihtiyaca karşılık gelecek bir din adamlığı sınıfı ve buna eşlik edecek bir hiyerarşinin varlığı gündeme gelmiştir. Modern zamanlarda Amerikan

banliyölerinde yaşamını sürdüren Protestan topluluklarında bir kurumsallaşma örneği görülmektedir. Burada yerleşip hayatlarını sürdüren kilise toplulukları, dini bir gruptan öte daha çok organize örgütler gibi şekillenmiştir. Rahiplerden oluşan din adamları sınıfı, burada manevi yol göstericiden ziyade adeta görevli bir memur konumundadır. Bu rahip buradaki toplulukların lideri ve onların dini başkanı görünümündedir. O, topluluğun teşkilatlı bir biçimdeki faaliyetlerine süreklilik kazandırmakta rehberlik etmektedir. Bu anlamda rahip, topluluğun veya cemaatin isteklerini ve ihtiyaçlarını yerine getiren önemli bir şahsiyet olarak ortaya çıkmıştır (Kehrer vd., 1998:67).

Din adamları sınıfı çoğu dinsel gelenekte hiyerarşik bir düzen meydana getirme - eğilimi göstermiştir (Gündüz, 1998: 317). Bu sınıflar zamanın geçmesiyle de bulunduğu konumdan ayrı hiyerarşik bir sapma gösterebilmiştir. Örneğin; Eski Mısır toplumunda Firavun'un kontrolündeki yönetim anlayışındaki rahipler, hiyerarşik düzenin belirgin bir sınıfını meydana getirmiştir. Bu düzende rahipler, çeşit sınıflara ve yüksek rütbelere sahip nüfuzlu biri konuma yerleşmişlerdir. Aynı zamanda tanrının hizmetçisi olarak Firavun'a yakın isimlerden olmuşlardır. Benzer şekilde Eski Roma'da rahiplerin hiyerarşik bir düzende teşkilatlanma biçimleri vardır. Bu düzenin başında devletin en yüksek rahibi olan, yüce rahip (Pontifex Maximus) bulunmaktadır. Eski Roma'da başrahip için kullanılan bu sıfat 15. yüzyılda Roma'daki papa içinde kullanılmaya başlanmıştır (Saunero, 2000:52-54,58-59; Mensching, 1994:241; Günay, 1998:409; Besnard, 1983:34-36; Gündüz, 1998:308).

Bazı topluluklarda önemli bir figür olan kâhinlik, geçmişte Araplara özgü toplumsal önemli bir yer elde etmiştir. Rahip sınıfın eşdeğer özellikleriyle Kâhinin en önemli görevi, ilahın önünde grup adına kurbanları sunması ve tanrının iradesinin kâhinin yapmış olduğu yorumlarda ortaya çıkmasıdır. Bunun yanında ilahın ya da tanrının iradesinin ne olduğunu hissetme ve bilme, yerine getirilmesi gereken ibadetlerin önemli noktasını oluşturmuştur. Bu anlamda kâhin geleneksel Arap dininin önemli bir temsilcisi olmuştur. Fakat Arap topluluklarının göçebe hayatını bir yaşam biçimi olarak benimsemeleri rahiplik müessesinin kurumsal anlamda ortaya çıkmasını engellemiştir (Dia, 2001:170-171; Sümer, 2016: 141-142; Dabaşı, 1995:45).

Polinezya'da kral hem dini yönetimi hem de dünyevi yönetimi elinde bulunduran kişidir. Bulduğu topluluk içinde onun farklı fonksiyonların yapılmasına yol açmıştır. Burada her şey dini bir anlam taşıdığından kral hem dini hem de profan olana ilişkin işlevleri üstlenen bir yönetici konumunda bulunur. Toplum hiyerarşinde önemli bir konumda bulunan kralın uygulamaları, mukaddes işler olarak kabul edilmiştir. Bu yönüyle kral bir ordu komutanı, bir idareci, aynı zamanda dini törenlerin yöneticisi konumundadır. Bu görevler bir kısmı daha sonra yapılmak üzere, kâhinlere ve rahiplere devredilmiştir. Kralın görevlerinin bu şekilde şahsından ayrılması, bu görevi üstlenenlerin bağımsızlaşmasını ve kurumlaşmasını sağlamıştır. İlerleyen zaman sürecinde dini anlamlarından soyutlanarak yerine getirilen görevler, bir sekülerizasyon sürecini doğurmuştur (Wach, 1995:267; Günay, 1998:409-410).

Tarihi süreçte din adamlarından müteşekkil sınıflar kendi toplumlarında egemenlik eğilimi gösterip kurumsallaşmıştır. Bu durum zamanla ve yavaş bir şekilde gerçekleşmiştir. Hindistan tarihinde önemli bir sınıf olan Brahmaların rahiplik kasti, başlangıçta ikinci sırada bulunmaktadır. Brahmanlar tanrısal bir statü kazanarak güçlenmiş ve Hindistan'daki kast sistemi içinde en yüksek seviyeye gelmişlerdir. Bu açıdan Brahmanlar "İnsanlık dünyasının Tanrılarıdır" ifadesi ile Hindistan da kendine yer edinmiştir. Rahiplik sisteminin yer edindiği dinsel geleneklerde dikkat çeken bir unsur da rahiplerin kapalı bir kast sisteminde var olmalarıdır. Bu durum peygamber ve rahipler arasındaki sınırların göstergesidir. Diğer taraftan bu hiyerarşi, sınıf ayrılığını değil, bir görev ayrılığını da ifade etmektedir (Kehrer vd., 1998:85; Mensching, 1994:241-242; Wach, 1995:269).

Hıristiyanlıkta rahiplik müessesesi başlangıçta bulunmamasına rağmen sonradan önemli bir dini sınıf haline gelmiştir. Papalık hiyerarşisinin kutsal ve yanılmaz olarak kabul edildiği Hıristiyan Katolik düşüncesinde kilise önemli bir konuma sahiptir. Papalık kurumunda kutsal bir organizasyondan oluşan bir hizmet konisi vardır. Bu hizmetin en başında İsa'nın varlığı önemli ölçüde yer tutmaktadır. İsa, kurtuluşun ve inayetin kendi varlığında birleştiği kişidir. Öte taraftan İsa, papalık hiyerarşisinin başındaki kişidir. Rahiplik, her ne kadar bu hiyerarşik yapılanmanın alt kesimini ifade etse de küçümsenmeyecek bir etkiyi ve gücü kendinde barındırmaktadır. Rahipler papalık hiyerarşisinde bulunan üst kademedeki din adamlarının takdiri ile görevlendirilmektedir. Cemaate yapılacak hizmet rahiplerin tekelindedir. Onlar bu hiyerarşinin toplumla bütünleşmesini sağlayan ve aradaki bağı güçlendiren bir yapıya sahiptir. Örneğin; mahalli kiliselerde rahiplerin yapmış olduğu vaftizde rahip İsa'yı temsil etmektedir. Onların sahip oldukları bu temsil yetkisi İsa'nın vekili Petrus'tan geldiğine inanmaktadırlar. Çünkü Petrus'un aracılığıyla taşınan tanrısal güç piskoposlara, oradan da yetkilendirdikleri rahipler cemaatine kadar ulaştığı kabul edilmektedir. Bunun yanında İsa'nın hizmetçileri olarak kabul edilen rahipler, kendilerine verilen kutsal paye aracılığıyla insanların günahlarını bağışlama yetkisine sahip olmuştur. Dolayısıyla her cemaat üyesi aslında İsa'nın da başında olduğu bu kutsal hiyerarşik aileye dâhil olarak kurtuluşu elde edeceğine inanmaktadır (Işık, 2006:159-160; Wach, 1995:215-216; Schimmel, 2016:169, 170; Şarkavi, 2012:39, 180; Mensching, 1994:215-216, 242; Markos 3:316; Matta 12:47).

Rahiplerin oluşturduğu teşkilatın önemi, tarih boyunca artmaya devam etmiştir. Onlar yaşadıkları tecrübeyle, tanrısal olanın ifşasını ve açıklamasını yapmaya ve onu cemaat üyelerine öğretmeyle mükelleftir (Wach, 1995:407-408). Rahiplik, bazı dinsel geleneklerde din adamlarında oluşan teşkilatın tabanında yer almasına rağmen hizmet konisinin merkezini oluşturmuştur. Onlar inanlardan oluşan topluluk ile hiyerarşik papalık kurumu arasındaki iletişimi sağlayan güçlü bir unsur olmuştur. Onlar buldukları konum ile Tanrı ile insanlar arasındaki birer iletişim uzmanı olarak görülmüşlerdir. Evharist, vaftiz² gibi ayinlerin yönetimi, kötü ruhların def edilmesi ve kötülüklerden arındırılması cemaatin sorunlarına yardımcı olma ve hislerine tercüman olmaları ile büyük bir saygınlık ve gittikçe artan bir imtiyaz elde etmişlerdir (Gündüz, 1998:111). Onlar bunu tanrının kendilerine yüklediği misyona borçludurlar. Çünkü onlar, İsa vasıtasıyla gelen hiyerarşik yapılanmada, kendilerine aktarılan manevi gücün temsilcileri ve bütün yönleriyle İsa'nın takipçileridir (Aumann, 1985:36-37; Besnard, 1983:36-38; Wach, 1995:407-408). Onlar, Hıristiyanların İsa ile bütünleşmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu görevleri yerine getirirken rahip, kutsal organizasyonun mekânı olarak kiliseyi kullanmıştır. Çünkü kilise Papalık hiyerarşisinin en belirgin mekânı ve tanrının inayetin var olduğu yerdir. Rahibin gerçekleştirdiği ayinlerin hepsi, İsa Mesih'in bedeni olarak kabul edilen kilisede yerine getirilmektedir (Romalılar, 12:4; I. Korintliler, 12:25-30; Efesliler, 5:22-23).

² Evharist, Hıristiyanlıkta Yedi Sakramentten biridir. Hıristiyanlıkta her bir Sakrament, kutsalın açığa çıktığı bir gizem ve kilise sırrı olarak kabul edilmiştir. Bunlardan biri olarak Evharist Tanrı'nın engin lütfuna karşı ona sunulan şükran ve saygı duası olarak yapılan ayindir. Aynı zamanda bu ayin İsa'nın Havariler ile yediği son yemeği canlandırma merasimidir. Protestanlara göre bu ayin sembol iken, Ortodoks ve Katolikler için gerçeğin tahakkukudur. Çünkü onlar Ekmek ve şarap ayini ile İsa ile bütünleşildiğini ve gerçekte de sindirildiğini kabul etmektedirler. Vaftiz; İsa-Mesih'in kilisesine kabul edilişi ve girişini ifade eder. Ayrıca bu katılım ise Tanrı'nın hayatına iştiraktır. Hıristiyanlığa girişte, bebekler doğduğunda gerçekleştirilir. Yeniden doğuşu ve başlangıcı temsil eder. Tüm bu sakramentler rahip vasıtasıyla yapılan ibadetlerdir (Gündüz, 1998:122, 123, 379; Şarkavi, 2012:103).

7. SİYASİ VE EGEMEN BİR GÜÇ OLARAK RAHİPLİK

Tarihi süreç içinde toplumların hayatlarında egemen olan kişilerin güçlerinin toplum üzerindeki tezahürleri söz konusu olmuştur. Söz konusu egemenlik belirli bir zümrenin ya da elit bir tabakanın aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Bu tür topluluklarda mevcut düzen, bu zümreler tarafından korunmuş ve yönetimin mükemmeliyeti onlar tarafından onaylanmıştır. Belirli sınıflar aracılığıyla mevcut düzenin mükemmeliyeti vurgulanarak geleneksel yapı devam ettirilmiştir. Bu bağlamda dinin bazı özellikleri ile bazı topluluklarda politik egemenliğin sağlanmasına etkide bulunmuştur. Hindu krallar yönetimde olduğu dönemlerde krallar dini danışmanları olan ve kendisine “Purohito” adı verilen saray rahiplerinin etkilerine maruz kalmaktadırlar. Bu rahipler saray çevresinde krala yakın kişilerdir ve Brahmana metinleri doğrultusunda kral tarafından saygı gösterilmesi gereken kutsal kişiler olarak görülmüşlerdir. (Wach, 1995:361, 388).

Din ve siyaset arasındaki ilişkiler söz konusu olduğunda Hıristiyanlık tarihinde politik egemenliği sahne olan durumlara rastlanılmaktadır. Hıristiyanlıkta insan iki farklı dünyanın insanı görünümündedir. Bir Hıristiyan, hem devletin bünyesi ve hâkimiyeti altında yaşayan bir varlık hem de dinin kuralları içinde kendine yer edinmiş biri olarak hayatını sürdürmektedir (Romalılar, 13:1-4). Bu durum Hıristiyan toplulukların anlam dünyasında devlet ve kilise arasında sıra dışı bir etkileşimin ve birlikteliğin doğmasına neden olmuştur. Bu etkileşimi ifade eden kavramlardan bir tanesi Bizans Devleti'nin yönetim anlayışı ifade etmek için kullanılan kavramdır. Sezaropapizm (Cesaropapismus) olarak tanımlanan bu durumda, kilisenin temsil ettiği kutsal bir otoritesi ve gücü söz konusudur. Bununla birlikte imparatorluğun bünyesinde din adamlarında oluşan rahipler hiyerarşisi mevcuttur. Rahipler hiyerarşinin tepesinde bulunan başrahiplik sıfatı imparatorun en temel özelliklerinden birisidir. Kilisenin sahip olduğu kutsal yetki ve otorite, yeryüzünde bulunan imparatorun veya hükümdarın şahsıyla ve konumuyla birleşmiştir. Kısaca hem dünyevi otoriteye hem de dini otoriteye ait yetkiler, tek bir kişinin elinde toplanmıştır (Kehrer ve diğerleri, 1998:57, 87-88; Besnard, 1983:14; Wach, 1995:368-369, 88, 397).

Sezaropapizm, politik egemenlik mercilerine dini alanın nüfuz etmesi olarak da tanımlanmıştır. Söz gelimi Bizans Devleti'nde hükümdarın sahip olduğu konum ile birlikte, kutsal ve dini otoriteyi temsil eden yapı aynı anda varlığını sürdürmüştür. Bununla beraber kilisenin otoritesi, yönetimin otoritesine ve onun egemenlik alanına dâhil edilmiştir. Bu yüzden kilisenin egemenliği çeşitli zamanlarda farklı şekillerde dünyevi otoritenin baskısı altında parçalanabilmiştir. Sezaropapist devlet anlayışında otoritenin meşruiyeti karizmatik güçlerin yanında, gelenekçi yönetim anlayışının bir tezahürünü ve sentezini de bir araya getirmiştir. Bu yönüyle de pek çok dini gelenekte dünyevi iktidarın başındaki hükümdar, Tanrı'nın veya tanrısal olanın yeryüzündeki gölgesi, yansıması veya Tanrı'nın emirlerini kendi eliyle yerine getiren bir temsilci olarak kabul edilmiştir. Buna karşılık dinin etkilerinin yoğun biçimde uygulandığı teokrasi yönetiminde kilise, devletin siyasi ve politik alanına müdahil olmuş ve egemen olma eğilimi göstermiştir. Hükümdar usulen bulunduğu makamın karizmasından dolayı salt dini meşruiyet kazanmıştır. Örneğin Roma İmparatorluğu'nda imparator Julius Cesar hem imparatorluğun başındaki bir kişi hem de yüksek bir konuma sahip bir rahip olarak kabul edilmiştir. (Kehrer vd., 1998:85, 88; Wach, 1995:275; Goodrich, 1989:5).

Hıristiyan mezheplerinden Katolik inancında Ordre³ sırrı ile kilisenin sahip olduğu konuma ve bu konum ile bağlantılı olarak işleyişine anlam yüklenmiştir. Bu rahibin ayinleri

³ Katolik mezhebinde kilisenin İncil'i yayması amacıyla ve Papa'nın İsa'nın otoritesinden kaynaklanan otorite ile bazı kilise üyelerini hiyerarşik bir yapılanma içerisinde kendilerine has görevlere sevk etmesidir (Wach, 1995:181, 201; Besnard, 1983:36-38; Şarkavi, 2012:39, 103).

yerine getirirken kullanmış olduğu nesnelere üzerindeki hâkimiyeti ile ayinlerin icrasında kullandığı enstrümanların da üstadıdır. Bu konuyla kutsal ayinlerin uygulanıp yönetilmesinde bir tekel elde etmiştir. O, Tanrı ile halk arasındaki bir arabulucu rolü ile karşımıza çıkmaktadır (Mensching, 1994:239-240). Onlar insanlarla beraber fakat insanlarda ayrı ve seçkin bir yer elde etmişlerdir. Eski Ahit'e baktığımızda rahipler sık sık Tanrının istediği yani kült geleneğinin istediğini öğretenler olarak görünür (II. Krallar, 7: 26). Hinduizm'de kurban yaptıran Brahmanlar tanrı ile eş tutulmuştur. Kast sisteminde ikinci sırada yer alan Brahmalar daha sonraları elde ettikleri nüfuz kast sisteminin başına yerleşerek tanrısal bir hüviyete bürünmüşlerdir (Korhan, 1997: "Brahmanlar"; Cox, 2004:194-195). Örneğin; kilise tarihi, rahiplerin egemenliğe doğru meyleden durumları söz konusu olmuştur. 7. Gregoire, 1801'de rahiplerin krallardan daha yüksek oldukları prensibini koymuştur. Çünkü bu anlayışa göre rahipler tanrısal özelliklerle mücehhez bir varlık gibidir. Onlar yeryüzü gerçekliğinde ölümsüz Tanrı'nın gücünü ve görevini temsil etmektedirler. Bu anlam hiyerarşik kurumsal yapısıyla kilise tanrının otoritesini bir tezahürü olduğundan yanılmaz olduğu düşünülmüştür. (Çoban, 2009:273; Mensching, 1994:242; Sullivan, 2011:11-12).

Mensching, rahipliğin bir güç olarak ortaya çıkmasında ve bunun oluşumuna yol açan sebepleri anlatırken, bir piskoposun mektubundan iktibasta bulunur: "iki kavranamaz bir yüksekliğin iki gücünden dolayı, rahibi tebci ediniz: günahları affetme gücü; takdis yapma gücü vb. Bu iki yetenek ona, Tanrı'nın lütfu olarak tevdi edilmiştir. Salzburg piskoposu Katschthaller, kesin olarak rahibi bizzat Meryem'in üstünde görmektedir. Çünkü Meryem tanrısal çocuğu bir defacık dünyaya getirmesine karşın Rahip her ayin yaptığında onu dünyaya getirmektedir. Yine Meryem Tanrısal çocuğu bir ahırda boyun eğmiş bir vaziyette dünyaya getirmişken Rahip her ayinde onu zafer içinde ve ölümlü olmaktan uzak bir şekilde dünyaya getirmektedir. Bazı geleneksel topluluklarda rahipler sınıfı, olumsuz bir tablo çizmiştir. Bu topluluklarda rahipler hudutsuz mülklere sahip olmuştur. Bu güç aslında çok büyük çabalar harcanarak elde edilmiş değildir. Bu yapının oluşumunda dinsel geleneğin bir üyesi olan bireylerin zihinlerinde yaratmış oldukları ve temsil ettikleri imajlar etkilidir (Mensching, 1994:241-242). Dinsel gruplar, güçlerini daha çok bu metafiziksel alandan almaktadırlar. Çünkü toplumun bireyleri bizzat o dinsel gruba veya elit diyebileceğimiz nüfuz elde etmiş kişilere değil, onların temsil ettiği güce itaat etmektedir. Bu güç kendilerine Tanrı tarafından ilahi bir lütfu olarak verilmiştir. Bu yönüyle de rahipler karşımıza tanrıyı en iyi bilen, onu anlayan, tanrıyla insanı buluşturan, tanrıyı da insanlara getiren birer aracı kişi olarak kabul edilmiştir (Mathisen, 1993:99).

8. BİR YAŞAM BİÇİMİ OLARAK DİNİ OTORİTELER

Dini otoriteler, bazı topluluklarda büyük saygınlık elde etmişlerdir. Öyle ki ruh, cin veya Tanrı'ya onlar aracılığıyla ulaşılabileceğine inanılmaktadır. Onlara adeta tanrının ağzı olarak bakılmıştır. (Şarkavi, 2012:188; Subaşı, 2003:39). Bu şahsiyetlerin gücü tanrısal kaynaklıdır. Bunun birlikte dini otoriteler tanrısal olana daha çok yaklaşmak ve dereceler elde etmek için tanrının işlerini yapmada istekli görünmek ve bunu da çeşitli testlerden geçerek göstermeleri gerekmiştir. Soğuğa, kızgın demire, karanlığa maruz kalarak bedenlerini kontrol etmeye çalışmışlardır. Rahiplik ve rahibelik farklı dünyaların yaşam tarzları olarak karşımıza çıkarlar. Onlar adanmış hayatlarıyla belli şeyleri yapmakla yükümlü birer stereotip şahsiyetlerdir. Örneğin, eski dönemlerde ön Asya'da çok büyük önem atfedilen, Atargatist, Kybele, Medusa, Hera ve Amazon Tanrıçaları, kendi büyüklüklerinin göstergesi olarak rahibeler tarafından özel bir ilgiyle karşılanmış ve onlar adanmış olmaya değer varlıklar olarak görülmüşlerdir. Öyle ki rahibeler tanrısal olana yaklaşılmaya, aynı zamanda tanrılar ve tanrıçaların işlerini yapmada pek çok giriş törenlerini ifa etmek zorundaydılar. Tanrı ve tanrıçalara benzemeye çalışan rahibeler, güçlü yeminler ederek yapılması gereken davranışlarla yaşamlarını düzenlemişlerdir. Yeminlerini bozmaları, onların ölümle cezalandırılmasını haklı kılan güçlü

ve gizli bir sözleşmeyi de gündeme getirmiştir (Wach, 1995:279; Goodrich, 1989:10-11, 16, 18-19, 32).

Toplumdan içinden çıkmış rahipler, yüklendikleri misyonları ve konumlarındaki farklılığı yaşam tarzlarıyla da göstermişlerdir. Onlar, isteklerin tanrıya ulaştırılmasında aracı görevi görmüş ve bunu da gündelik yaşama inerek gerçekleştirmişlerdir. Çünkü sihirbazlar, büyücüler, kâhinler, hatipler gibi rahipler, toplumla iç içe bulunmuş ve toplumun saadeti ve bekası için önemli fonksiyonlar sergilemiştir (Dia, 2001:170-171; Mensching, 1994:239).

Rahiplikte en önemli meselelerden bir tanesi de cinsellik olmuştur. Çünkü cinsellik özellikle pek çok kültürde ve dinsel anlayışta insanda mana kaybına yol açan bir durum olarak algılanmıştır. Cinsellik tanrılarla iletişimi sekteye uğratabilen toplumsal, psikolojik, bireysel sonuçları olan bir eylem olarak görülmüştür. Bu anlamda tanrıya ve tanrısal olana ulaşmak isteyen kişi, gücünü ve manasını yoğunlaştırmak için cinsellikten uzak durmak zorunda kalmış ve bunun için tedbirler alması gerekmiştir. Örneğin Kudüs mabedindeki rahipler sınıfı, hizmet zamanlarında eşlerinden ayrı yaşamış ve kendilerini Tanrı'ya yaklaştıracak fiillere yoğunlaşmışlardır. Benzer şekilde Hıristiyanlıktaki bazı mezheplerde rahipler ömür boyu evlenmeden yaşamayı seçebilmektedir (Matta, 19:11; Sarıkçıoğlu, 2003:110; Gündüz, 1998:308).

Sümer geleneğindeki Zigguratlar olarak adlandırılan tapınaklar, kozmik dağı simgeleyen merkezi bir anlamada işaret etmişlerdir. Bu yapılar, yeryüzü ve gökyüzü arasındaki bir görünmez bağın gerçekleştiği yerdir. Zigguratlardaki yedi kat, yedi gezegenin yedi katına karşılık gelmekte ve dini bir yükseliş motifini de kendinde barındırmaktadır. Onlar kozmosun simgesel tasviridir. Rahip bu katlara tırmanarak evrenin zirvesine; yani yüce âleme ulaşmaktadır (Eliade, 2000:20-21; Sümer, 2018: 59; İslam ansiklopedisi 277; Dia; Schimmel, 2016:59, 300).

SONUÇ

Dinsel gelenekler içinde rahiplik, din adamları sınıfı içinde önemli bir yere sahip olmuştur. İslam'da kurumsallaşmış din adamlarından oluşan ayrıcalıklı bir rahipler sınıfı yer almamıştır. Bu kurum Hıristiyanlık ve Budizm gibi dinlerde ise zamanla ortaya çıkmış ve önemli bir haline gelmiştir. İçinde buldukları dinsel geleneğin özelliklerine göre farklılık gösteren bu sınıf eğitimleri, disiplin anlayışları, toplum üzerindeki etkileri ile önemli bir konum elde etmiştir. Toplumlar ve dinsel gelenekler tarafından rahiplere önemli görevler verilmiştir. Din adamları hiyerarşisinde rahipler sınıfı konumu gereği insanlarla etkileşim içinde olmuşlardır. Onların ibadet ve ayinleri yönetmedeki ustalıkları, bununla birlikte hem toplumla hem de dinin müntesipleri ile sergilemiş oldukları ilişkiler, kutsal sayılan bu insanların zamanla farklı konumlar elde etmelerine yol açmıştır. Onlar, tanrı ile insanlar arasında arabulucu bir unsur, hatta yeryüzündeki temsilcisi olarak görülmüştür. Dine ait ayin ve ibadatlere ilişkin uygulanmaların yanında, kutsal mirasın sonraki nesillere aktarılmasında üstlendikleri görevler, onları kutsal geleneğin ve öğretilerin bekçisi yapmıştır. Sahip oldukları bu misyon sayesinde bazı topluluklarda egemenliğe meyleden bir yapı sergileyen rahipler, bazı topluluklarda ülke yönetiminde etkili olan başat unsurlar arasında yer almıştır. Bazı dönemler ülke yönetiminin zirvesinde bulunan yönetici sınıflar arasında yer alarak siyasi-sosyal sürecin, yani egemen güçlerin bir parçası olmuşlardır.

KAYNAKÇA

- Alp, Kafiye Özlem, (2013). “Sanatın Temsili Ve Postmodern Sanatta Temsil”, *Art-E*, 6(12), 40-61.
- Aumann, Jordan, (1985). *Christian Spirituality in the Catholic Tradition*, Wipf and Stock Publishers, Eugene.
- Bayley, Jonathan, (1862). *Twelve discourses on the Essays and reviews*, printed by, Hodson and Son, London.
- Besnard, M. A., Clement, O. & Mehl, Roger. (1983). *Hıristiyan İlahiyatı* (Çev.: Mehmet Aydın), An Basımevi, Konya.
- Bonewitz, Ronald, (2000). *Maya Mitolojisi* (Çev.: Canan Eyi), Gün Yayıncılık, İstanbul.
- Bornstein, Daniel E. (2010). *Medieval Christianity*, Fortress Press, MinneaPolis.
- Cox, James L. (2004). *Kutsal İfade Etmek* (Çev.: Fuat Aydın), İz Yayıncılık, İstanbul.
- Crosby, Everett Uberto, (2013). *The King’s Bishops*, Palgrave Macmillan, New York.
- Çoban, Bekir Zakir, (2009). *Papalık, İnsan Yayınları*, İstanbul.
- Dabaşı, İsmail, *İslam’da Otorite*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Eliade, Mircea, (1987). *The Encyclopedia of Religions*, Vol. 11, Macmillan Publishing Company, New York.
- Eliade, Mircea, (2000). *Kutsal ve Dindışı* (Çev.: M. Ali Kılıçbay), Gece Yayınları, Ankara.
- Eusebius, (2010). *Kilise Tarihi* (Çev.: Furkan Akderin), Chivi Yazıları Yayınevi, İstanbul.
- Fedwick, Paul J. (1979). *The Church and the Charisma of Leadership in Basil of Caesarea*, Wipf and Stock Publishers, Eugene.
- Goodrich, N. L. (1989). *Priestesses*, Moffa Press, New York.
- Gündüz, Şinasi, (1998). *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Konya.
- Holmes, Steve, Rae, Murray, Hall, Lindsey, (2010). *Christian Doctrine*, Scm Press, London.
- Işık, Halim, (2006). *Papalık Tarihi*, Ozan Yayıncılık, İstanbul.
- Johnston, William M. (2000). *Encyclopedia of Monasticism*, Routledge, New York.
- Kehrer, Günter; Weber, Marx. & Geertz, Clifford, (1998). *Din Sosyolojisi* (Der.: M. Emin Köktaş, Yasin Aktay, Çev. M. Emin Köktaş, Abdullah Topçuoğlu, Yasin Aktay, Mevlüde Ayyıldızoğlu), Vadi Yayınları, 2.b. Konya.
- Kızılcılık, Sezgin, (1994). *Sosyoloji Teorileri 1*, 2.b. Emre Yayıncılık, Konya.
- Küçük, Mehmet Alparlan, (2016). “İkonografiden İnanca ‘İsa Mesih’in Dirilişi/Paskalya’ Süreci”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, 230-274.
- Malinowski, Bronislaw, (2000). *Büyük, Bilim ve Din* (Çev.: Saadet Özkal), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Mathisen, Ralph, (1993). *Roman Aristocrats in Barbarian Gaul*, university of Texas Press, Austin.

Mensching, Gustav, (1994). Dini Sosyoloji (Çev.: Mehmet Aydın), Tekin Yayınları, Konya.

Rieff, Philip, (2007). Charisma: The Gift of Grace, and How It Has Been Taken Away from Us, Pantheon Books, New York.

Sauneron, Serge, (2000). The Priests of Ancient Egypt, Cornell University Press, New York.

Sharpe, Eric J. (2000). Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram (Çev.: Ahmet Güç), Arasta Yayınları, Bursa.

Subaşı, Necdet, (2003). Öteki Türkiye'de Din ve Modernleşme, Vadi Yayınları, Ankara.

Sümer, Necati (2016), “Cahiliye Araçlarında Falcılık”, Milet ve Nihal, 13(1), 134-157.

Sümer, Necati (2018), “Mitolojik ve Dinsel Bir Yükseliş Simgesi Olarak Merdiven”, Cahiliye Araçlarında Falcılık, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18(1), 257-269.

Sullivan, Francis Aloysius, (2011). From Apostles to Bishops: The Development of the Episcopacy in the Early Church, The Newman Press, New Jersey.

Şarkavi, Cemalettin, (2012). Kilise Ve Yedi Sakrament, Ocak Yayınları, İstanbul.

Wach, Joachim, (1995). Din Sosyolojisi (Çev.: Ünver Günay), İfav Yayınları, İstanbul.